Jevremović Aleksandar[*]

UDK: 343.9.02
Pregledni rad
DOI 10.5937/ptp2001059J
Primljen: 29.09.2019.
Odobren: 27.01.2020.
Strana: 59–72

INFILTRACIJA U KRIMINALNU SREDINU

REZIME: Karakteristike savremenog organizovanog kriminala, nametnule su potrebu da se nadležni državni organi adekvatno organizuju, kako bi bili u mogućnosti da mu se uspešno suprotstave. Navedeno se u sadašnjim uslovima ne može postići bez infiltracije u kriminalnu sredinu, kao složenu kriminalističko-operativnu delatnost i preduslov kojim nadležni organi za sprečavanje i suzbijanje kriminaliteta teže da izgrade odgovarajuće izvore podataka u kriminalnim strukturama, sa ciljem otkrivanja pripremanih ili izvršenih krivičnih dela, odnosno prikupljanja dokaza o krivici njihovih učinilaca. U današnje vreme gotovo je nemoguće bez infiltrirane osobe otkriti strukturu ozbiljnije kriminalne organizacije, izvršena i pripremana krivična dela, posebno uzimajući u obzir opsežne mere zaštite koje njeni članovi preduzimaju. Same promene pojavnih oblika organizovanog kriminala, prevazišle su isključivo korišćenje operativnih veza i uslovile potrebu za razvijanjem novih istražnih tehnika čiji je cilj infiltracija u kriminalnu sredinu, odnosno angažovanje prikrivenih islednika, sa ciljem vođenja tajnih istraga i realizaciju simulovanih poslova.

Ključne reči: *infiltracija u kriminalnu sredinu, kriminalističko-obaveštajna delatnost; operativne veze, prikriveni islednik, simulovani poslovi;*

1.Uvod

Nastojanja bezbednosnih službi i policije, da otkriju, dokumentuju i spreče aktivnosti organizovanih kriminalnih grupa često se suočavaju sa ozbiljnim problemima i teškoćama, prvenstveno zbog zatvorenosti i izražene discipline njihovih članova, ali i preduzimanja obimnih mera u cilju prikrivanja sopstvene kriminalne aktivnosti. Navedeni i brojni drugi problemi,

[*] Ministarstvo odbrane Republike Srbije, e-mail: ajevremovickg@yahoo.com

uslovili su neophodnost infiltracije nadležnih državnih organa unutar kriminalne organizacije i njeno neposredno okruženje, kao vrlo efikasnom metodu za otkrivanje strukture same organizacije, načina vršenja krivičnih dela i prikupljanje dokaza, koji bi u krajnjem omogućili pokretanje krivičnog postupka prema organizatoru i njenim članovima.

I pored toga što praktična primena instituta prikrivenog islednika u Republici Srbiji počinje tek od 2007. godine,[1] ovaj metod infiltracije u kriminalnu organizaciju nije „izum savremenog doba." Slični metodi za prikupljanje podataka iz kriminalne sredine, uspešno su korišćeni u Francuskoj još u XVIII veku, da bi nakon toga postali sastavni deo uobičajene policijske prakse u Zapadnoj Evropi tokom XIX veka. Značajne inovativne promene, metode infiltracije doživele su nakon primene u SAD, da bi nakon toga 70-ih godina XX veka tako unapređene, dale izuzetne rezultate i na evropskom tlu, postajući na taj način efikasno sredstvo za suzbijanje organizovanog kriminala na lokalnom i nacionalnom nivou.

Upotreba prikrivenog islednika kao metode infiltracije u kriminalnu sredinu, vremenom postaje nezaobilazan kriminalističko-strateški institut, koji kao takav danas prevazilazi nacionalne granice i kroz međunarodnu policijsku saradnju postaje izuzetno efikasan metod u suprotstavljanju transnacionalnom organizovanom kriminalu.

Međutim, bez obzira na navedenu činjenicu, angažovanje prikrivenog islednika u operacijama infiltracije, neodvojivo je od korišćenja operativnih veza, koje u većini operacija istog uvode u kriminalnu sredinu. Operativne veze i dalje imaju izuzetno važnu ulogu, kako u prevenciji, tako i u otkrivanju i rasvetljavanju određenih vidova kriminala i to u svim onim slučajevima u kojima se drugi načini prikupljanja podataka pokažu kao neefikasni, uključujući i savremena operativno-tehnička sredstva.

2. Pojam infiltracije – karakteristike i operativni aspekti

Tajne operacije infiltracije mogu se najjednostavnije definisati kao zakonom utemeljen postupak u kojem se koriste prikrivene operativno-taktičke mere i radnje koje se sprovode sa svrhom prikupljanja operativnih saznanja

[1] Nakon formiranja Odeljenja za prikrivene islednike u okviru Službe za kriminalističko obaveštajne poslove i prikrivene islednike MUP RS u toku 2007. godine, realizuju se prve prikrivene istrage. Prvo angažovanje prikrivenog islednika u realizaciji simulovanih poslova izvedeno je 2009. godine u okviru operativne akcije „Šetač", u cilju otkrivanja, dokumentovanja i presecanja delatnosti organizovane kriminalne grupe čiji su članovi izvlačili gotov novac sa poslovnih računa preduzeća bez plaćanja poreza.

ili dokumentovanja određenih postupaka osobe/osoba za koje postoje indicije (osnove sumnje) u izvršenje krivičnog dela.[2]

Jović navodi da pojam prikrivenih, odnosno tajnih operacija podrazumeva, naredbom suda legalizovan postupak, koji karakteriše skup kriminalističko-operativnih, kriminalističko-obaveštajnih, operativno-tehničkih, kriminalističko-analitičkih i kriminalističko-taktičkih mera i radnji, s ciljem prikupljanja podataka i dokaza o aktivnostima organizovanih kriminalnih grupa i pojedinaca, odnosno prevencije, sprečavanja, otkrivanja i rasvetljavanja konkretnih krivičnih dela i pronalaženja njihovih učinilaca.[3]

U Smernicama Vrhovnog tužioca SAD o primeni tajnih aktivnosti i operacija FBI (*The Attorney General Guidelines on FBI Undercover Operation*), koje su donete na osnovu ovlašćenja vrhovnog tužioca SAD na osnovu člana 28, st. 509, 510 i 533 Krivičnog zakonika SAD, pod pojmom tajne operacije podrazumeva se istraga koja se sastoji od nekoliko međusobno povezanih tajnih radnji u datom periodu koje sprovodi službeno lice na tajnom zadatku.[4]

U odnosu na tradicionalne kriminalističko-operativne mere i radnje, mere infiltracije imaju određene specifičnosti. Njihova osnovna karakteristika je da se preduzimaju samo u zakonom predviđenim slučajevima, jer znatno ugrožavaju, odnosno ograničavaju prava i slobode građana, zagarantovane ustavom i međunarodnim dokumentima, pa se njihovo korišćenje mora precizno planirati, sprovoditi i kontrolisati.[5] Ključna obeležja infiltracije su konspirativnost i proaktivnost, sa ciljem da infiltrirana lica i rukovodioci ovakvih operacija budu u poziciji da konspirativno nadgledaju pripreme i izvršenja krivičnih dela, kao i podstaknu osobe osumnjičene za činjenje određenih delikata da u kreiranom ambijentu ispolje kriminalne namere. U slučaju konsensualnih delikata, odnosno odsustva žrtve ili nekog drugog lica koje bi bilo spremno na saradnju u otkrivanju kriminalne delatnosti, preduzimanje operacija infiltracije predstavlja društvenu i kriminalističku neophodnost.[6] Tradicionalno, operacije infiltracije u kriminalnu sredinu se upravo, najvećim delom koriste u suprotstavljanju konsensualnom kriminalu ili „deliktima bez žrtve“, kakve su ilegalne trgovine narkotika, oružja, zlatnog nakita, nuklearnog materijala,

[2] Dundović, D., (2009). Prikrivene policijske radnje, tajne policijske operacije, Zagreb, Policijska akademija, str. 37.

[3] Jović, V., (2011). Prikriveni islednik, Beograd, „Sezam Medico“, str. 103-104.

[4] Bošković, G., (2011). Organizovani kriminal, Beograd, Kriminalističko-policijska akademija, str. 206.

[5] Ničić, Ž., (2010). Mogućnosti angažovanja prikrivenog islednika u otkrivanju krivičnih dela terorizma, *Vojno delo*, *62* (2), str.12.

[6] Marinković, D., (2010). Suzbijanje organizovanog kriminala – specijalne istražne metode, Novi Sad, Prometej, str. 478.

automobila, kreditnih kartica, prostitucije, dečje pornografije i sl. Razlog za to leži u prikrivenosti, kao osnovnoj fenomenološkoj karakteristici ove vrste kriminala, koja u velikoj meri čini neefikasnim brojne dokazne tehnike, pa se kao najprimereniji odgovor koristi onaj metod koji je takođe prikriven i obezbeđuje relevantne informacije i materijalne dokaze upravo u onim segmentima manifestovanja u kojima je ta prikrivenost najizraženija, odnosno u trenucima uspostavljanja inkriminisanog kontakta. S obzirom na činjenicu da stvarni učesnici u ovakvim kriminalnim aktivnostima deluju saglasnošću volja, dakle konsensualno, iluzorno je očekivati prijavu njihovog izvršenja i druge činjenice od značaja za istragu.[7]

Operacija infiltracije može imati za cilj i da stavi organe bezbednosti u poziciju nadgledanja kriminalne delatnosti koja je u toku, bez dovoljno materijalnih dokaza za procesuiranje. Ovakve operacije mogu doprineti i predviđanju budućeg kriminaliteta, odnosno trendova razvoja kriminala u vremenu i prostoru. Akcija infiltracije može biti osmišljena i tako da omogući relevantnim državnim organima da predvide kada i gde bi naredno krivično delo moglo da bude izvršeno.[8]

Operativne aspekte infiltracije možemo podeliti u tri etape. Prva etapa obuhvata legendiranje, odnosno pripremu za ulazak u kriminalnu sredinu, milje, što podrazumeva istovremenu izgradnju profila lica koje će biti infiltrirano, profila kriminalnog miljea i profila problema koji je predmet operativnog angažovanja. Druga etapa je delatnost izvora (prikrivenog islednika ili operativne veze) u kriminalnoj organizaciji kroz prikupljanja saznanja, podataka i informacija o njenoj kriminalnoj aktivnosti, članovima, hijerarhiji, profitu, načinu vršenja kriminalnih delikata, organizatoru i podeli poslova, odnosno ulozi svakog pojedinog člana u kriminalnoj organizaciji. Treća etapa je materijalizovanje dobijenih informacija kroz prikupljanje dokaza za iniciranje krivičnog progona.[9]

Osnovni prioriteti kod svake ovakve operacije moraju biti sigurnost infiltriranog lica i sigurnost građana koji bi mogli stradati tokom njenog sprovođenja. Ova dva prioriteta imaju prednost prilikom donošenja pojedinih odluka tokom sprovođenja operacije i o njima ni na jednom nivou rukovođenja ne treba raspravljati.[10] Pored navedenih, prioriteti su svakako i zaštita konspirativnosti same operacije, kao i prikupljanje informacija i dokaza o

[7] Marinković, D., (2004). Prikrivene operacije navođenja na krivično delo. *Nauka, bezbednost, policija*, *9* (2-3) str. 158.

[8] Manojlović, D., (2010). Kriminalistička operativa, Beograd, BeoSing, str. 402-403.

[9] Ibid., str. 355.

[10] Dundović, D., op. cit. str. 37-38.

kriminalnoj aktivnosti „mete“ koja je predmet sudske naredbe. Svi ovi prioriteti moraju biti detaljno planirani i analizirani pre sprovođenja tajne operacije, dok ispunjenje prva dva prioriteta ne sme da bude uslovljeno bilo kojim faktorom.[11]

Tokom realizacija operacija infiltriranja u kriminalnu sredinu treba imati u vidu i da iste nose potencijalne rizike, koji se pre svega ogledaju u sledećem:

1. rizik za prikrivenog islednika i/ili operativnu vezu u smislu ugrožavanja njihove sigurnosti, uprkos svim preduzetim merama;
2. kada se prikupljanje dokaza može izvršiti samo uz pomoć tehničkih sredstava, njihova upotreba predstavlja poseban rizik od otkrivanja, dok takođe prilikom angažovanja u specifičnim vremenskim i drugim uslovima može dovesti do kvara na tehničkom uređaju ili tehničkih nemogućnosti sprovođenja određenih mera;
3. otkrivanje pojedinih detalja operacije medijima, kojima bi se delimično ili potpuno otkrila i metodologija rada, uopšteno ili u konkretnoj situaciji predstavlja rizik po otkrivanje identiteta infiltriranog lica;
4. prikriveni islednik ili operativna veza mogu „preći crvenu liniju“ i stvarno postati deo kriminalne organizacije;
5. kao posledica njihove uloge, kod prikrivenog islednika i/ili operativne veze može doći do određenih psihičkih poremećaja (kao najčešći poremećaj javlja se nemogućnost povratka u realne životne okvire nakon završetka tajne operacije);
6. nedostatak finansijskih sredstava ili ljudskih resursa kod dugotrajnih operacija, što u pojedinim slučajevima ugrožava njenu završnu fazu, kada su potrebna najveća novčana sredstva a bezbednosni rizici po infiltrirano lice postaju najozbiljniji.[12]

Kako je lice angažovano u realizaciji tajne operacije, suočeno sa praktičnim problemima koji se ne mogu sresti u bilo kojoj drugoj vrsti kriminalističke aktivnosti, s jedne strane, odnosno poštovanjem zakonskih standarda zaštite slobode i prava građana (najčešće samih prestupnika), s druge strane, lice u ovoj ulozi mora biti spremno da sve praktične probleme savlada uz izuzetnu snalažljivost, inteligenciju, energičnost i hrabrost, kao i poštovanje opštih pravnih i demokratskih principa i standarda suprotstavljanja kriminalu.[13]

---

[11] Jović, V., op. cit. str. 104.
[12] Dundović, D., op.cit. str. 38.
[13] Matijević, M., (2011). Kriminalistički aspekti angažovanja prikrivenog istražioca. *Godišnjak Fakulteta pravnih nauka* Banja Luka, *1* (1), str. 90.

Faze kroz koje prolazi svaka operacija infiltracije su:

1. faza planiranja – predstavlja osnovnu fazu u procesu upravljanja operacijom, koja pre svega obuhvata definisanje ciljeva, a zatim i određivanje načina i sredstava za njihovo ostvarivanje. Za uspešno planiranje operacije, od suštinske je važnosti raspolagati kvalitetnim obaveštajnim podacima.
2. faza realizacije – sastoji se od neposredne pripreme za realizaciju i direktne realizacije;
3. faza kontrole – poslednja faza u operaciji inflitracije u kojoj se vrši upoređivanje između zadatog (planiranog) i ostvarenog, evaluacija same operacije i definisanje dobrih i loših strana primenjenih strategija sa konkretnim zaključcima i predlozima za buduće angažovanje.

Na osnovu svega napred navedenog, za tajne operacije ili operacije infiltracije možemo reći da su izuzetno složene i neizvesne, što je uslovljeno velikim obimom aktivnosti, vremenom trajanja, velikim brojem učesnika, velikim finansijskim sredstvima i velikom logističkom podrškom, uz ispunjenje i drugih zahteva. Složenosti procesa realizacije jedne operacije, doprinosi i veliki broj pojedinačnih aktivnosti, ali i mnogobrojne veze i odnosi između njih i kriminalnog miljea u kome se sprovode.

Operacija infiltracije u pozadini ima podršku kompleksne organizacije koja je sprovodi, odnosno ona se praktično ne može realizovati bez učešća i drugih jedinica u okviru policije i bezbednosnih službi, posebno jedinice za opservaciju, tajno praćenje i snimanje, kao i jedinica za posebne akcije koje učestvuju u lišenju slobode članova kriminalne grupa nakon donošenja odluke o okončanju operacije.[14]

Zbog toga je u realizaciji ovih operacija veoma značajna funkcija upravljanja, koja obuhvata rukovođenje velikim brojem međupovezanih i međuuslovljenih praktičnih aktivnosti, kao što su: sagledavanje mogućih budućih stanja i definisanje budućih akcija, angažovanje svih resursa koji su neophodni za efikasno funkcionisanje, davanje određenih instrukcija, izbor najbolje akcije između više raspoloživih alternativa, određivanje strukture i raspodele poslova unutar operacije i podoperacija i pojedinačnih aktivnosti, usmeravanje svih učesnika ka usvojenom cilju i dr.

[14] Duraković, A., (2008). Prikriveno policijsko djelovanje i analitički rad kao sredstvo za suzbijanje krivičnih djela vezanih za droge, Zenica, Pravni fakultet Univerziteta u Zenici, str. 172.

3. Vrste i metode infiltracije u kriminalnu sredinu

Razlikuju se dva osnovna načina infiltracije, zavisno od subjekta koji neposredno realizuje samu delatnost inkorporiranja, pri čemu ona u oba slučaja mora u potpunosti biti pod kontrolom i u organizaciji organa nadležnih za sprovođenje ovih metoda i pravosudnih organa. Prvi se realizuje angažovanjem operativne veze, odnosno lica koja obično već imaju izgrađene pozicije u samoj kriminalnoj sredini, dok se drugi ogleda kroz delatnost prikrivenog islednika.[15]

S obzirom na dužinu trajanja, tajne operacije se mogu klasifikovati u tri grupe:

1. dugoročne, koje podrazumevaju višemesečno kontinuirano prikupljanja informacija i dokaza o krivičnim delima i njihovim učiniocima, što po pravilu predstavlja trajanje mere do njenog zakonskog maksimuma i eventualno produženje, takođe do zakonskog maksimuma;
2. kratkoročne, koje podrazumevaju sprovođenje mere u trajanju od nekoliko dana do jednog meseca, kada su okolnosti konkretnog slučaja takve da je pozitivan ishod operacije moguć u kraćem vremenskom trajanju;
3. ad hoc, koje podrazumevaju uslovljene tajne operacije koje ne trpe odlaganje, pa se sprovode što je pre moguće i sa kraćim pripremama, a obično se odnose na manje složene operacije, kao što su: simulovani otkup droge, simulovani otkup falsifikovanih novčanica i sl., uz istovremeno lišavanje slobode osumnjičenih lica.

Kada je u pitanju angažovanje prikrivenog islednika, sve operacije infiltriranja tajnih agenata se generalno mogu svrstati u dve grupe, od čega zavisi i obim i složenost samog planiranja i pripreme. Prvu grupu, odnosno vrstu infiltracije, uobičajeno nazivamo „plitkom“ infiltracijom, a sastoji se u vremenski kraćim, jednokratnim ili višekratnim kontaktima agenta sa „metom istrage“, koji obično podrazumevaju pregovore o uslovima realizacije određene kriminalne aktivnosti u simulovanim uslovima. Agent tokom plitke infiltracije ne boravi konstantno pod legendom u kriminalnoj sredini, već povremeno ostvaruje kontakte sa članovima kriminalne grupe. Druga vrsta infiltracije označava se kao „duboka“ infiltracija i sastoji se u dugotrajnoj infiltraciji u

[15] Marinković, D., Suzbijanje organizovanog kriminala – specijalne istražne metode, str. 496.

kriminalnu sredinu, koja podrazumeva konstantni boravak tajnog agenta u njoj (24 časa) i kompletno izrađenu legendu.[16]

Instituti plitke infiltracije su:

1. Metod procesne infiltracije potencijalnom žrtvom „mamac" – agent se na osnovu pouzdanih obaveštajnih podataka infiltrira u kriminalnu sredinu kao potencijalna žrtva. Sama operacija se izvodi tako što infiltrirani agent za vreme boravka na mestu mogućeg izvršenja krivičnog dela, biva objekat radnje i žrtva, pri čemu ima stalni kontakt sa hendlerom i operativcima za realizaciju mera tajnog nadzora, sa ciljem da se otkrije delovanje kriminalne grupe ili liši slobode konkretno osumnjičeno lice.
2. Metod procesne infiltracije prividnom kupovinom – operativni i procesni aspekt prividne kupovine usmeren je na: prikupljanje podataka o kretanju ilegalne robe na tržištu, o potencijalnim ili stalnim prodavcima ilegalnih roba, otkrivanju metodologije funkcionisanja ilegalnog tržišta, mehanizmima pranja novca, otkrivanja i presecanja kriminalne delatnosti i dr.
3. Metod procesne infiltracije prividnom prodajom – infiltrirani agent ne postaje član kriminalne grupe, već samo prodavac robe na ilegalnom tržištu. Realizuje se sa istim ciljem i istim merama kao i prethodni metod.
4. Metod infiltracije pseudo kupovinom – finansiranjem sprovodi se preko infiltriranog lica u kriminalnoj sredini, koje ne postaje član kriminalne grupe, već samo pseudo finansijer za određeni, prethodno dogovoreni „procenat".

Instituti duboke infiltracije su:

1. Procesna infiltracija u kriminalnu organizaciju. Primenom ove metode infiltrirani agent vrši opservaciju unutar kriminalne grupe, odnosno postaje njen član sa ciljem prikupljanja dokaza za krivično procesuiranje.
2. Metod infiltracije operacijom „ubod, odnosno klopka" sprovodi se tako što infiltrirani agent postavlja tzv. „klopku", odnosno najavi da želi da kupi ukradenu robu ili robu koja je predmet ilegalne trgovine (nakit, oružje, antikviteti, automobili, droga i dr.).
3. Metod infiltracije fiktivnom trgovinskom radnjom, potencijalna „žrtva ili mamac". Ova operacija se izvodi tako što infiltrirani službenik,

[16] Ibid., str. 457.

vlasnik „poslovnog objekta i biznisa“ plasira informacije o svom uspešnom poslovanju i prilivu velikih novčanih sredstava najčešće u cilju izazivanja lica koja se bave iznudama, dok sa druge strane ispoljava zainteresovanost za otkup pojedinih vrsta roba, predmeta ilegalne trgovine.

4. Metod infiltracije testom integriteta podrazumeva infiltraciju u kriminalnu sredinu ili okruženje na osnovu prethodnih detaljnih studija profila ličnosti, postavljanjem izazovnih mogućnosti pred osumnjičene, najčešće radi otkrivanja korupcije.
5. Metod infiltracije sticanjem poverenja – manifestuje se dvostepeno, kroz postepeno sticanje poverenja i usmeravanja ka „meti istrage“, najčešće dilerima narkotika. Nakon više obavljenih kupovina i ostvarenog poverenja koji je postigao infiltrirani agent, operacija se usmerava ka dilerima droge odnosno ka konkretnom osumnjičenom koji raspolaže većim količinama narkotika.[17]

Analizirajući praktične aspekte primene prikrivenih operacija infiltracije koje sadrže određene elemente navođenja (provokacije) na krivično delo, može se zaključiti da se one, zavisno od sadržine, odnosno načina i stepena umešanosti prikrivenih islednika u njima, javljaju u dva oblika:

1. Aktivna provokacija podrazumeva direktno učešće infiltriranog lica u nezakonitoj delatnosti kroz koju on stupa u izvestan odnos sa osumnjičenim, pregovara o izvršenju delikta, konkretizuje prilike i okolnosti njegovog ostvarenja, poput mesta i vremena preduzimanja radnje izvršenja i sredstava izvršenja (npr. simulovana kupoprodaja droga). Upravo zbog toga ova vrsta provokacije sadrži mogućnost nezakonitog postupanja, koje se u određenim slučajevima može podvesti i pod zakonom kažnjive delatnosti. Aktivna provokacija na izvršenje krivičnog dela vrlo često je razlog osporavanja dokaza koje je prikupio prikriveni islednik, prilikom njegovog svedočenja na sudu u svojstvu svedoka.
2. Pasivna provokacija se sastoji u kreiranju takvih prilika i okolnosti koje pogoduju izvršenju krivičnog dela, pri čemu infiltrirani agent ne uzima aktivno učešće u kriminalnoj delatnosti. Smatra se da pasivni oblici provokacije ne mogu sadržavati podstrekavanje na krivično delo ili druge oblike ponašanja koje ove delatnosti mogu učiniti nezakonitim, odnosno nedozvoljenim.[18]

[17] Manojlović, D., op.cit., str. 358-378.
[18] Marinković, D., Prikrivene operacije navođenja na krivično delo. str. 158.

Zbog toga je od izuzetne važnosti diferencirati prihvatljive od neprihvatljivih metoda i izgraditi sistem kontrole i garancija da će dopušteni metodi biti obavljani u zakonom predviđenim granicama.[19]

4. Praktični primeri infiltracije primenom instituta prikrivenog islednika i operativne veze

Ministarstvo unutrašnjih poslova je u toku 2009. godine realizovalo operativnu akciju „Šetač“ u kojoj je angažovan prikriveni islednik i po prvi put primenjena mera sklapanja simulovanih poslova. Naime, pripadnici nekoliko organizovanih kriminalnih grupa su u periodu 2006-2009. godine osnovali veći broj preduzeća, na svoja ili imena trećih lica, koja se nisu bavila privrednom delatnošću, već su isključivo sačinjavala i overavala poslovnu dokumentaciju neistinite sadržine. Na osnovu ove dokumentacije primane su žiralne uplate od oko 500 preduzeća sa teritorije R. Srbije, a potom podizan gotov novac. U nelegalnom prometu je tako bilo preko 450 miliona dinara. Organizatori i članovi kriminalnih grupa zadržavali su proviziju od oko 10%, a ostatak novca su predavali vlasnicima ovih preduzeća, čime su im omogućili da izvuku gotov novac sa poslovnih računa bez plaćanja poreza. Prikriveni islednik je registrovao preduzeća i sklapao simulovane poslove sa osumnjičenima na osnovu naredbe Posebnog odeljenja Višeg suda u Beogradu, čime su prikupljeni neposredni dokazi, jer su članovi organizovanih kriminalnih grupa u cilju izbegavanja poreskih obaveza vršili uplate na račun preduzeća koje je osnovala policija.

U otkrivanju, dokumentovanju i presecanju delatnosti organizovanih kriminalnih grupa posebno je efikasan rad sa operativnim vezama u kombinaciji sa merama nadzora i snimanja telefonskih i drugih razgovora i optičkog snimanja, što se može predstaviti na primeru akcije Vojnobezbednosne agencije (VBA) na otkrivanju i hapšenju organizovane kriminalne grupe, koja se u dužem vremenskom periodu bavila krađom goriva iz vojnog skladišta „Umac“ kod Prokuplja. U februaru mesecu 2011. godine došlo se do saznanja da u jednom od rezervoara u navedenom skladištu nedostaje veća količina pogonskog goriva, za koje je posebno formiran organ komandovanja Isto je došao do zaključka da je najverovatnije gorivo nekoliko godina unazad isticalo na drenažnom ventilu (curenje je zaista fingirano od strane članova OKG), što je zvanično i prihvaćeno kao uzrok nestanka oko 360.000 litara motornog

[19] Feješ, I., (2006). Odgovornost prikrivenog islednika i njegove žrtve. Novi Sad, Pravni fakultet, str. 409.

benzina. Nakon što je navedena komisija završila sa radom, organi VBA na osnovu podataka dobijenih od infiltriranih operativnih veza, kao i hemijskom analizom zemljišta u neposrednom okruženju skladišta dolaze do zaključka da postoji mogućnost da se gorivo nije izlilo u nedostajućoj količini, već da je isto ukradeno. Gotovo istovremeno sa navedenim zaključkom operativci VBA preko operativnih veza na teritoriji u neposrednom okruženju dolaze do podatka da se imovinsko stanje pojedinih profesionalnih pripadnika koji su zaposleni u skladištu u vrlo kratkom vremenu značajnije popravilo, daleko iznad onoga što su im omogućavala njihova redovna primanja (kupovina skupih automobila, početak izgradnje kuće i sl.). Operativna veza je takođe ukazivala i na „usklađivanje“ smena u skladištu od strane određenog broja lica, čime su se stvarali uslovi za nesmetanu krađu goriva. Analizom dokumentacije pribavljene preko operativne veze došlo se i do podatka da je određena količina goriva samo fiktivno izdavana jedinicama VS i pravdana kroz dokumentaciju, dok u stvarnosti gorivo nije isporučivano. Dobijeni podaci od operativnih veza otvorili su mogućnost da se od Posebnog odeljenja Višeg suda u Beogradu dobije odobrenje za primenu mera tajnog nadzora i snimanja telefonskih i drugih razgovora i optičkog snimanja. Odmah nakon početka primene navedenih mera došlo se do podatka da određeni broj zaposlenih lica u skladištu međusobno komunicira u kasnim noćnim satima, pri čemu se radi o vrlo kratkim razgovorima. Navedena grupa je ostvarivala kontakte i sa 2 lica izvan struktura Vojske Srbije, koja su nakon toga identifikovana. Dokumentovanje delatnosti navedene kriminalne grupe posebno je bilo otežano zbog zatvorenosti samog kolektiva, činjenice da je skladište izdvojeno izvan grada što otežava neopažen pristup, kao zbog obimnih mera zaštite koje su njeni pripadnici preduzimali. Delatnost navedene organizovane kriminalne grupe je u potpunosti dokumentovana, tako da je dana 22.12.2011. godine VBA u saradnji sa Vojnom policijom uhapsila 2 podoficira, 8 profesionalnih vojnika i 2 civila, gde je naknadnim pretresom njihovih stambenih objekata pronađena oprema za pretakanje i skladištenje goriva, koju su koristili i za pojedinačne slučajeve krađe manjih količina goriva.

5. Zaključna razmatranja

Činjenica da organizovane kriminalne grupe u savremenim uslovima svoje aktivnosti obavljaju u izrazitoj tajnosti, kao i da poseduju organizacionu strukturu sa uspostavljenim hijerarhijskim odnosima, veliku brzinu i snalažljivost u kriminalnim poduhvatima, da primenjuju legalne i ilegalne metode u ostvarivanju kriminalnih ciljeva i ispoljavaju izuzetnu sposobnost

prilagođavanja aktuelnim društveno-političkim i ekonomskim odnosima u društvu, nameće potrebu da se ključne informacije i dokazi potrebni za pokretanje i vođenje krivičnog postupka mogu dobiti samo od lica koja su infiltrirana u takvim organizacijama i grupama.

I pored duge istorije primene metoda infiltracije u kriminalnu sredinu, koja je u najvećoj meri bila van pravne regulative, može se reći da je to metod koji se i dalje nalazi u samom vrhu po značaju i doprinosu za suprostavljanje organizovanom kriminalitetu. Iako je kod nas zakonsko normiranje ovog instituta prvi put izvršeno u Zakoniku o krivičnom postupku 2002. godine, (Službeni list SRJ, broj 68/02), institut se u punom kapacitetu koristi od 2007. godine, reč je zapravo o tehnici koja je u neformalnom obliku prisutna godinama unazad, pre svega kao sastavni deo obaveštajnih delatnosti. Značajan doprinos njegovom ubrzanom razvoju dala je međunarodna saradnja i učešće naših prikrivenih islednika u inostranim operacijama, kao i činjenica da je Odeljenje za prikrivene islednike MUP RS član „European Cooperation Group", u okviru koje se jednom godišnje održavaju sastanci rukovodioca službi u cilju razmene iskustava. Imajući u vidu navedeno, kao i da je domaća zakonska regulativa u ovoj oblasti u potpunosti usklađena sa evropskim standardima, može se očekivati da ovaj metod infiltracije u kriminalnu sredinu sve više dobija na značaju u narednim godinama.

Operativnim vezama pripadaće i dalje veoma važno mesto u operacijama infiltracije u kriminalnu sredinu, naročito u slučajevima kada su drugi načini dolaska do neophodnih informacija nemoćni, uključujući i najsavremenija tehnička sredstva. Osim toga, ovom metodom znatno manje se ograničavaju osnovna ljudska prava nego nekom drugom posebnom istražnom radnjom, dok pored toga ona ne iziskuje posebne zahteve u pogledu izbora, pripreme, obuke, finansijskih izdataka i nekih drugih složenih aspekata angažovanja, kao što je to slučaj prikrivenim islednikom. Operativna veza ostaje nazamenljiv način uvođenja prikrivenog islednika u kriminalnu sredinu, ali i metod za prikupljanje obaveštajnih podataka posebno u malim sredinama, kako po prostoru, tako i po broju stanovnika. Ovde posebno treba biti svestan i loših strana ove metode, a to je pouzdanost informacija, kredibilitet operativne veze, nestručnost u krivičnopravnom i kriminalističkom smislu i negativan uticaj na zakonitost pribavljenih dokaza .

Zbog toga je potpuno poznavanje svih onih činjenica koje su neophodne za kvalitetno i efikasno upravljanje operativnim vezama, angažovanje prikrivenog islednika i obavljanje simulovanih delatnosti, kao modaliteta infiltracije, veoma bitan faktor efikasne borbe protiv savremenog kriminala i izgradnje stabilnog i bezbednog društva.

Jevremović Aleksandar
The Ministry of Defense of Republic of Serbia

INFILTRATION INTO THE CRIMINAL MILIEU

A b s t r a c t

The characteristics of the modern organized crime have demanded the properly organized competent authorities in order to be able to oppose it successfully. It cannot be achieved without the infiltration into the criminal milieu as a complex criminal-operating activity. It is also a postulation for the competent authorities being engaged in a prevention and combating crime to strive to provide reliable sources of information in the criminal structures, with the aim of detecting the intended or committed criminal acts as well as collecting the evidence of their perpetrators' guilt. Nowadays, it`s almost impossible without an "insider" to reveal the structure of the criminal organization, the committed and planned crimes, having in mind extensive protection measures taken by its members. The changes themselves in the manifestation of the organized crime have gone beyond the mere use of informants and made a need for developing the new investigating techniques, aimed at the infiltration into the criminal milieu, which includes the usage of the undercover investigators in order the conspiratory investigations to be conducted and the simulated activities to be realized.

Keywords: *infiltration into the criminal milieu, the methods of infiltration, criminal-operating activity, undercover investigator, simulated activities.*

Literatura

1. Bošković, G., (2011). Organizovani kriminal, Beograd, Kriminalističko-policijska akademija
2. Dundović, D., (2009). Prikrivene policijske radnje, tajne policijske operacije, Zagreb, Policijska akademija

3. Duraković, A., (2008). Prikriveno policijsko djelovanje i analitički rad kao sredstvo za suzbijanje krivičnih djela vezanih za droge, Zenica, Pravni fakultet Univerziteta u Zenici
4. Jović, V., (2011). Prikriveni islednik, Beograd, Sezam Medico
5. Marinković, D., (2004). Prikrivene operacije navođenja na krivično delo, *Nauka, bezbednost, policija*, *9* (2-3) str. 157-172
6. Marinković, D., (2010). Suzbijanje organizovanog kriminala – specijalne istražne metode, Novi Sad, Prometej
7. Manojlović, D., (2010). Kriminalistička operativa, Beograd, BeoSing
8. Matijević, M., (2011). Kriminalistički aspekti angažovanja prikrivenog istražioca, *Godišnjak Fakulteta pravnih nauka,* Banja Luka, *1*(1), str. 89-116
9. Ničić, Ž., (2010). Mogućnosti angažovanja prikrivenog islednika u otkrivanju krivičnih dela terorizma, *Vojno delo*, *62* (62), str. 391-410
10. Feješ, I., (2006). Odgovornost prikrivenog islednika i njegove žrtve, Novi Sad, Pravni fakultet u Novom Sadu